

UNIVERSITETI SHTETËROR I TIRANËS
INSTITUTI I FOLKLORIT

POSI ZJARRI
E SI SHKËNDIA

(KËNGË POPULLORE PËR RININË)

TIRANË, 1971

Spektori i folklorit gojor

Tirazhi 4000 kopje

Formati 78x109/32

Stash 2204-65

Shtypur në N.I.S.H. të Shtypshkronjave «MIHAL DURI»

PARATHËNIE

Në këngën e madhe të popullit tonë ka hyrë edhe rinia shqiptare; ka hyrë me buzëqeshjen e saj të gjerë, me zemrën trime dhe të pastërt, me vrullin, ëndrrat dhe dëshirat e saj rinore. Populli, duke i kënduar rinisë me frymëzim e dashuri, shpreh dhe krenarinë e tij për këtë rini, besimin e tij të madh në të. Ky qëndrim i popullit ndaj rinisë së vet e ka bazën te fakti se të rinjtë e të rejat shqiptare, gjatë rrugës së tyre të lavdishme, me punën, luftën dhe jetën e tyre, kanë treguar se janë bij e bija të denja të një populli trim, patriot, punëtor e liridashës. Dhe kënga popullore është një dëshmi e gjallë dhe origjinale e asaj së vërtete që shoku Enver e ka shprehur në mënyrë të qartë e sintetike: «Rruga e rinisë është me të vërtetë një faqe e lavdishme e historisë së popullit tonë».

E rëndë dhe plotë vuajtje ishte jeta e rinisë, si ajo e mbarë popullit tonë, në të kaluarën. Mbi të rëndonte edhe zgjedha e huaj, edhe zgjedha e klasave shfrytëzuese, edhe kanunet e egra mesjetare, edhe nizami apo kurbeti; por rinia shqiptare nuk desh të pajtohej dhe nuk u pajtua me një gjendje të tillë. Kënga popullore tregon se rinia u vu në radhët e para të luftëtarëve të lirisë kombëtare; ajo u ngrit kundër shtypësve të brendshëm dhe luftoi me të gjitha forcat për drejtësi e jetë më të mirë; përdori të gjitha mjetet e mundshme në kushtet e së kaluarës dhe shumë herë shkëlmoi me guxim normat dhe kanunet mesjetare, që po i ndrydhnin vullnetin dhe i thanin ëndrrat e dëshirat legjitime. Dhe mendimi i shëndoshë popullor ka qenë gjithmonë me anën e rinisë.

Tiparet më të mira tradicionale të rinisë sonë u ngritën në një shkallë më të lartë, u pasuruan dhe u mbryjtën me një ideologji të re, me ideologjinë e

Partisë sonë, gjatë Luftës nacional-çlirimtare, që u udhëhoq nga Partia dhe shoku Enver. Kënga popullore, për-mjet faktesh të shumta, përgjithësimesh të gjera artistike e shembujsh të lartë, tregon se, siç ka thënë shoku Enver, «Rinia është bërë flamurtarja e luftës së sotme. Ajo është e para që e tundi zgjedhën e okupatorit... Asaj kurrë nuk i është trëmbur syri dhe kudo është hedhur me zell dhe vetmohim të pashoq».

Kur atdheu ynë doli nga lufta (vërtetë i zhuritur e me plagë të shumta, por fitimtar e i lirë) dhe hyri në periudhën e rindërtimit e të ndërtimit socialist, rinia jonë, pa lënë mënjanë pushkën, rrëmbeu kazmën dhe u vu në radhët e para të ndërtonjësve të socializmit, u bë «pararojë në çdo punë», siç thotë kënga popullore. Populli me këngën e vet i thur lavde punës heroike të rinisë së tij, çmon lart kontributin e saj në ndërtimin e socializmit në vendin tonë dhe në mbrojtjen e fitoreve të arritura, tregon se, siç ka thënë shoku Enver, «s'ka ndryshim, s'ka përparim, s'ka realizim në vendin tonë që të mos ketë markën e rinisë, që të mos jetë shkrirë në të dituria, guximi, sakrifica, patriotizmi i shkëlqyer i rinisë sonë».

Dashuria e flaktë e rinisë sonë për popullin e atdheun, për Partinë dhe shokun Enver, vullli i saj revolucionar, guximi dhe heroizmi i saj, pjekuria politike dhe urrejtja e thellë kundër çdo gjëje të vjetër dhe të mykur shkëlqyen me një dritë të veçantë gjatë luftës për revolucionarizimin e mëtejshëm të jetës në të gjithë vendin tonë. Ajo, e edukuar dhe e kalitur në kudhrën e Partisë, u hodh me guxim e para në çdo aksion politik, ideologjik, ekonomik a shoqëror dhe «në themel i vu qysqinë» çdo gjëje që do të pengonte ecjen tonë përpara.

Në këtë vëllim, ku botohen disa nga krijimet më të mira poetike të popullit tonë për rininë, lexuesi do të gjejë shembuj të shkëlqyer të forcës dhe guximit, të dashurisë për atdheun, lirinë dhe punën, të zgjuarësisë dhe shkathtësisë, të vullnetit dhe ndershmërisë së rinisë shqiptare që në kohët e hershme e gjer në ditët tona.

I

KËNGË LEGJENDARE

GJERGJ ELEZ ALIA

- Trim mbi trima ai Gjergj Elez Alia! (1)
 Qe, nandë vjet nandë varra (2) në shtat m'i ka!
 Veç një motër, natë e ditë te kryet,
 5 ja lan varrat me ujët e gurrës nandë vjeçe,
 ja ter (3) gjakun me ata flokët e ballit...
 Ka dalë zani e paska marrun dhenë
 se një baloz (4) i zi ka dalë prej detit,
 ja kish qitun dheut një rreng të randë:
 Tym për tym (5) nga një dash të pjekun,
 10 tym për tym nga një vashë me ja djergun, (6)
 ditë me ditë nga një kreshnik me premun,
 javë për javë nga një krahinë me djegun!
 — Amanet, more vëlla, mos me m'pasë randë,
 për një dert që sot po due me t'qa:
 15 Qysh s'u njom ky shtat, qe, nandë prenvera?
 Si s'u mkamb ky trup me dalë te dera?
 Si s'u tha kjo motër, thafta vera?

1) Gjergj Elez Alia, trim i ri, është një hero pozitiv i epikës sonë heroike popullore. Ai ka veti morale të larta, përfaqëson krenarinë, guximin dhe heroizmin tradicional të popullit tonë. Duke vënë mbi të gjitha lirinë, ngrihet nga shtrati, ku lëngonte nëndë vjet nga nëndë plagë të rënda dhe vret balozin.

2) plagë

3) Ja than, ja fshin.

4) Baloz përfaqëson në këngë pushtuesin e huaj, që kërkon të nënshtrojë vendin e ta detyrojë të paguajë taksa të rënda.

5) shtëpi për shtëpi

6 T'i çojnë, t'i dërgojnë.

- Po unë balozit qysh i shkoj te dera?!... (1)
 Ça kish ba ai trimi Gjergj Alia?
 20 Falë me shndet balozit m'i ka çue:
 «Me dalë heret n'atë fushën e mejdanit! (2)
 Çikë për ty, baloz, nuk m'ka qillue; (3)
 desht e vathit për ty nuk m'janë majmë;
 25 sall (4) një motër, nuk mund me e lëshue,
 varrët e shtatit s'ka kush me m'i lidhë!»
 Sa ka nisë drita me zbardhë majet,
 n'fushë t'mejdanit trimat paskan dalë;
 keq me fjalë shoshojnë po e rrekin; (5)
 — A prej vorrit, Gjergj, ti qenke çue?
 30 Pse me m'qitë, bre burrë, n'këtë fushë mejda-
 nit? —
 Sa mirë trimi i ka përgjegjë balozit:
 — Të lumët goja, baloz, mirë po thue!
 Qe, nandë vjet që kam marrë rrugn e varrit,
 pak pa mbriritë, baloz, ti m'ke dredhue.
 35 M'ke lypë motrën, para se mejdanin;
 m'ke lypë berret, para se çobanin;
 e jam dredhë m'këtë log për me t'kallxue,
 se ne t'parët një kanun na kanë lanë:
 Armët me dhanë përpara e mandej gjanë!
 40 Kurrë balozit motrën mos me ja dhanë,
 për pa u pre n'atë fushën e mejdanit! (6)
 Por shtërngohu, baloz, se t'ka ardhë dita,
 se ktu i thonë Gjergj Elez Alia! —
 E i kanë ba dy gjogat (7) tym me tym

1) Motra e Gjergj Elez Alisë sintetizon karakteristikat tipike të vajzës shqiptare: ndershmërinë, thjeshtësinë, besnikërinë, dhe dashurinë e pakufishme për vëllanë, guximin, etj.

2) Fushën e luftës, të dyluftimit.

3) S'më ndodhet, s'kam vajzë për ty.

4) vetëm.

5) Po e mundojnë, po e shpojnë.

6) Përgjigja e Gjergjit është një kuadër i gjallë i shpirtit luftarak dhe i luftës heroike që ka bërë populli i ynë gjatë shekujve kundër nënshtrimit, shtypjes, tiranisë.

7) kuajt e shalës.

- 45 e n'topuz (1) balozi e ka shënue;
n'dy gjujtë gjogu Gjergjit te i ka ra,
përmbi krye topuzi i ka fjurue, (2)
dymbdhjetë pashë m'ledinë u ngul topuzi,
dymbdhjetë pashë përpjetë si re asht çue pluhni.
- 50 Atëhere Gjergjit rendi (3) te i ka ardhë;
sa mirë trimi n'topuz që ka dredhë:
Lik (4) përmjet balozit te i ka ra;
asht trandë fusha kur asht rrzue balozi!
Me njiherë trimi shpatën ma ka nxjerrun,
- 55 kryet me neje trupit ja ka damun,
zhag për kambet trupin e ka ngrehun,
me gjithë at m'nji bunar e ka mbytun;
të tanë lumin gjaku e ka tërzue,
për tri vjet krejt vendin e ka qelbun!...

1) Shkop i trashë druri me kokë të madhe dhe si të rru-
mbullakët, që dikur përdorej si armë lufte, për të goditur ku-
ndërshtarin.

2) Ka fluturuar.

3) radha

4) pikërisht, tamam.

II

'KËNGË HISTORIKE TRADICIONALE

RINA E RADHAVANI

- Humbi Rina të vëllanë,
 të vëllanë, Radhavanë;
 ma kërkoi ajo tri ditë.
 Tri ditë eci nëpër diell,
 5 tri net eci nëpër hënë,
 e gjeti në fund të vrarë.
 E vu mbi një mushk'të zezë
 dhe u kthye drejt e prapë.
 Duke shkuar në një përrua,
 10 u ul të çlodhet dhe e mbuloi
 djalin me flamur të vet.
 Shkoi ordhia e Arminoit:
 — Nëm' një pikë ujë, o Rinë!
 — Un' nuk kam me se të t'jap.
 15 — Jepma në grusht tënd, o Rinë.
 — O ti qen e tradhëtar,
 ti mos fol kështu me mua,
 se, në zgjofsha tim vëlla,
 do t'ju bëjë copë-copë!
 20 — T'qofsha falë, mos, o Rinë.
 sa të shkojmë këtë mal,
 këtë mal dhe malin tjetër! (1)

1) Vajza fyhet nga Arminoit, të cilin kënga na e jep si një renegat, që i shërben sulltanit. Përgjegjja krenare e saj e tmeron kundërshtarin, i cili, kur ndien emrin e Radhavanit, ua mbath këmbëve nga një mal në tjetrin.